

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020

Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych

Rzeszów – Kraków wrzesień 2013

Organizacje pozarządowe, mając na uwadze trwające prace nad opracowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (RPO WP), wyrażają swoje stanowisko na temat warunków ramowych, jakie powinny zostać stworzone dla wdrażania środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego w nowej perspektywie finansowej. Spełnienie warunków wskazanych w niniejszym stanowisku zagwarantuje efektywne wykorzystanie funduszy UE na rzecz zrównoważonego rozwoju województwa podkarpackiego, powodując, że przedsięwzięcia wspierane w ramach RPO WP będą wychodzić naprzeciw globalnym, regionalnym i lokalnym wyzwaniom środowiskowym, poprawiając jakość i stan środowiska naturalnego regionu, a tym samym jakość życia społeczeństwa. Wdrożenie opracowanych przez nas rekomendacji przyczyni się również do wzrostu transparentności i efektywności wydatkowania środków publicznych, w tym także w wymiarze środowiskowym.

Formułując nasze stanowisko bierzemy pod uwagę aktualne potrzeby i wyzwania związane z efektywnym korzystaniem z zasobów naturalnych, przeciwdziałaniem utracie różnorodności biologicznej i zmianom klimatu oraz adaptacją do tych zmian. Opieramy się na analizach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 w kluczowych środowiskowo obszarach, alokacji środków i sposobu wdrażania tego Programu, w tym w kontekście zasady zrównoważonego rozwoju. Odnosimy się również do dokumentów, które powstały podczas prac nad nowym RPO WP.

Stanowisko nasze ma z założenia charakter postulatów dotyczących istotnych środowiskowo kwestii, które naszym zdaniem powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w zapisach RPO WP i późniejszych uszczegółowieniach tego dokumentu. Charakter ten zdeterminowany jest między innymi przez niezakończone dyskusje nad budżetem UE na lata 2014-2020 oraz ostatecznym podziałem środków na regionalne programy operacyjne, kształtem Umowy Partnerstwa, linii demarkacyjnych pomiędzy programami regionalnymi a pozostałymi krajowymi programami operacyjnymi oraz intensywnymi pracami nad samym RPO WP, powodującymi częste zmiany w dokumentach programowych.

W kontekście prac nad RPO WP i jego późniejszymi uszczegółowieniami organizacje pozarządowe stwierdzają jak poniżej.

Rekomendacje horyzontalne

Wstępny projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (RPO WP 2014-2020), dostępny w trakcie przygotowywania niniejszego stanowiska (będący załącznikiem do Uchwały Nr 229/5422/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 30 kwietnia 2013 r.¹), zawiera dosyć szczegółowy opis proponowanych osi priorytetowych, nie odnosi się jednak do kwestii horyzontalnych, takich jak zasada zrównoważonego rozwoju. Kolejna wersja RPO WP 2014-2020, która zostanie opublikowana do konsultacji społecznych, musi zostać

---

¹ http://bip.podkarpackie.pl/attachments/article/333/Uchwa%C5%82a_Nr__229_5422_13.zip

uzupełniona w tym zakresie. Opis sposobu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju nie może być ograniczony do ogólnych deklaracji, musi natomiast wskazać konkretne rozwiązania, które zagwarantują przestrzeganie tej zasady przez cały okres realizacji Programu. Zgodnie z Art. 8 projektu rozporządzenia ramowego dla funduszy europejskich 2014-2020 (EFRR, FS, EFS, EFRROW i EFMR)², elementami zasady zrównoważonego rozwoju, które muszą być wzięte pod uwagę w trakcie przygotowywania i wdrażania Programów są m.in. wymogi ochrony środowiska, łagodzenie i adaptacja do zmian klimatu, efektywne wykorzystanie zasobów czy odporność na zjawiska ekstremalne. Ponadto, art. 5 ww. rozporządzenia zobowiązuje instytucje przygotowujące Programy do zaangażowania w proces programowania różnych partnerów społecznych, do których zaliczają się organizacje pozarządowe oraz organizacje zajmujące się ochroną środowiska.

Dla zapewnienia realizacji przytoczonych powyżej zasad horyzontalnych niezbędne jest włączenie przedstawicieli pozarządowych organizacji ekologicznych w prace zespołów przygotowujących RPO WP 2014-2020, a w dalszej perspektywie – w skład Komitetu Monitorującego Program. Pomoże to właściwie zdefiniować sposób realizacji zasady zrównoważonego rozwoju w RPO WP 2014-2020, jak również zapewnić optymalne rozwiązania dotyczące poszczególnych osi priorytetowych i działań. Pozwoli to uniknąć ograniczonego uwzględnienia zasady zrównoważonego rozwoju, z jakim mamy do czynienia w Programie obowiązującym w okresie 2007-2013.

W projekcie RPO WP 2014-2020 jedynie dla niektórych osi priorytetowych wskazano propozycję alokacji środków. Nie dotyczy to jednak osi trzeciej “Czysta energia i środowisko” ani czwartej “Infrastruktura komunikacyjna”. Z całą pewnością, ostateczny podział alokacji pomiędzy osie priorytetowe, jak również podział alokacji na działania w obrębie każdej z osi priorytetowych, determinować będzie w znacznej mierze, na ile Program rzeczywiście przyczyniać się będzie do realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. W tym celu należy zapewnić możliwie jak największe wsparcie dla różnych działań z zakresu ochrony środowiska i czystej energii (w tym przede wszystkim: poprawy efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii). W obrębie osi priorytetowej dedykowanej transportowi priorytetem powinien być transport przyjazny środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), co musi znaleźć odzwierciedlenie w odpowiedniej alokacji funduszy na te działania.

Zrównoważony rozwój, jako zasada horyzontalna, powinien zostać uwzględniony we wszystkich osiach priorytetowych, nie tylko w tych w oczywisty sposób dedykowanych ochronie środowiska czy czystej energii. W osi pierwszej “Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka” premiowane powinny być projekty dotyczące wdrażania eko-innowacji czy oszczędności zasobów w przedsiębiorstwach. W ramach osi 6-8, finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, należałoby zastosować zachęty dla projektów wspierających rozwój kompetencji na potrzeby tworzenia tzw. zielonych miejsc pracy, związanych np. z sektorem efektywności energetycznej, OZE czy ochrony różnorodności biologicznej. Odpowiednie kryteria wyboru projektów, maksymalizujące efekt ekologiczny i oszczędność energii, powinny zostać również zastosowane w odniesieniu do działania 5.2, dotyczącego rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich.

---

² http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_pl.cfm

W dalszej części stanowiska zawarto szczegółowe rekomendacje odnoszące się do obszarów tematycznych szczególnie istotnych dla realizacji zasady zrównoważonego rozwoju w RPO WP 2014-2020.

Efektywność energetyczna i OZE

Poprawa efektywności energetycznej oraz zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii znalazły się wśród głównych celów osi trzeciej RPO WP 2014-2020 "Czysta energia i środowisko". Nie jest jednak znana proponowana alokacja na te obszary, podobnie jak alokacja na całą oś priorytetową (obejmującą szeroki wachlarz działań, w tym: wsparcie zrównoważonej mobilności miejskiej, gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, zarządzanie ryzykiem powodziowym, wsparcie dla służb ratowniczych czy ochrona dziedzictwa kulturowego).

Tak szeroki zakres tematyczny osi priorytetowej rodzi niebezpieczeństwo częstego i dowolnego przesuwania alokacji funduszy w obrębie osi, pomiędzy poszczególnymi działaniami. Oznacza to, że nie ma żadnej gwarancji, iż wstępnie określona alokacja na wsparcie efektywności energetycznej i OZE zostanie wykorzystana faktycznie w tych obszarach. Jak pokazują doświadczenia z okresu programowania 2007-2013, zmiany alokacji (dokonywane samodzielnie przez Zarząd Województwa jako zmiana uszczegółowienia Programu, bez konieczności wyrażenia zgody przez Komitet Monitorujący) miały miejsce bardzo często - kilka razy w ciągu roku. W związku z tym, oś priorytetowa "Czysta energia i środowisko" powinna zostać podzielona na kilka mniejszych osi (zmiany alokacji pomiędzy osiami priorytetowymi wymagają zgody Komisji Europejskiej).

Aktualne zapisy dotyczące efektywności energetycznej i OZE w projekcie RPO WP 2014-2020 są stosunkowo ogólne – zawierają szeroki katalog proponowanych działań, trudno jednak stwierdzić, na ile możliwe będzie ich wymierne wsparcie, co zależeć będzie od dostępnej alokacji środków. Na poparcie zasługuje stwierdzenie, że problem dostaw energii może być rozwiązany m.in. poprzez *rozproszenie źródeł energii, w szczególności poprzez wprowadzenie odnawialnych źródeł energii jako alternatywy dla budowy elektrowni konwencjonalnych i konieczności rozbudowy sieci przesyłowych*. Zadeklarowane w ten sposób dążenie do większej samowystarczalności energetycznej Podkarpacia w oparciu o energetykę rozproszoną, przede wszystkim bazującą na źródłach odnawialnych, powinno znaleźć mocniejsze odzwierciedlenie w kolejnej wersji RPO WP 2014-2020 oraz w uszczegółowieniu Programu.

Projekt RPO WP 2014-2020 nie zapewnia priorytetowego potraktowania tematu efektywności energetycznej – kluczowego dla rozwoju konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej. W kolejnym projekcie Programu niezbędne będzie określenie kluczowych warunków i zasad realizacji projektów z zakresu efektywności energetycznej, np. konieczność planowania działań na podstawie audytów energetycznych czy zapewnienie realizacji kompleksowych (a nie powierzchniowych) modernizacji energetycznych budynków. W tym duchu należy zwrócić uwagę na konieczność stosowania w Programie terminu "modernizacja energetyczna" zamiast "termomodernizacja" budynków.

Niezrozumiały ponadto jest zapis mówiący o realizacji inwestycji termomodernizacyjnych w mieszkalnictwie "do poziomu optymalnego pod względem kosztów". Należy wskazać, iż rolą funduszy europejskich jest wsparcie przede wszystkim takich projektów, które nie zostałyby podjęte bez

dodatkowego wsparcia (a więc nie zapewniają beneficjentowi szybkiego zwrotu kosztów inwestycji). Raz jeszcze warto więc podkreślić, że środki UE powinny wspierać projekty głębokiej modernizacji budynków (*deep retrofit*), która przynosi znacznie większe efekty pod względem oszczędności energii niż wiele spośród dotychczas realizowanych projektów termomodernizacyjnych.

Ochrona różnorodności biologicznej, edukacja ekologiczna

Podobnie jak w przypadku efektywności energetycznej i OZE, działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej znalazły się w obrębie bardzo pojemnej osi priorytetowej „Czysta energia i środowisko”. Budzi to obawy, że obszar ten zostanie, podobnie jak w okresie 2007-2013, potraktowany marginalnie. Tymczasem zgodnie z przyjętą w sierpniu 2013 r. Strategią Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020³, *bogactwo różnorodności biologicznej, w tym wysoka lesistość, jest jednym z podstawowych wyróżników naszego regionu na tle kraju, dlatego powinno być traktowane z należytą troską* (str. 77). Deklaracja ta musi znaleźć odzwierciedlenie w RPO WP 2014-2020.

Obok zagwarantowania znacząco większej niż w okresie 2007-2013 alokacji funduszy na ochronę różnorodności biologicznej, niezbędne jest zaprojektowanie odpowiednich warunków realizacji tego typu projektów, aby dostępne środki mogły być efektywnie wykorzystane. W szczególności należy zapewnić odpowiednie warunki do korzystania z tych środków organizacjom pozarządowym, które mogą być efektywnym beneficjentem funduszy unijnych w ramach projektów przyrodniczych. Obok ogólnych rekomendacji zawartych w ostatniej części niniejszego stanowiska, w tym miejscu należy wspomnieć o konieczności umożliwienia finansowania tzw. wkładu własnego w projektach przyrodniczych ze środków WFOŚiGW, w sposób systemowy. RPO WP 2014-2020 musi zapewnić możliwość realizacji pełnego cyklu związanego z projektem przyrodniczym, włączając w to inwentaryzację przyrodniczą oraz monitoring efektów zrealizowanych działań.

Obszar województwa Podkarpackiego jest jednym z najcenniejszych przyrodniczo w Unii Europejskiej, to wielki wyróżnik ale i potencjał m.in. dla rozwoju ekoturystyki. By nie zmniejszać przyrodniczego potencjału regionu należy przeznaczyć środki na działania monitoringowe wynikające z Planów Zadań Ochronnych i Planów Ochrony dla obszarów Natura 2000, jak również zdecydowanie wesprzeć finansowo inwentaryzację gatunków tzw. strefowych – szczególnie zagrożonych wyginięciem, dla których przewidziana jest ochrona miejsc występowania w postaci stref buforowych (obecnie strefy są utworzone zaledwie dla około 10% stanowisk gatunków strefowych na terenie woj. podkarpackiego). Łącznie na cele te potrzeba kilkudziesięciu milionów złotych w okresie 2014-2020.

Elementarnym aspektem zasady zrównoważonego rozwoju RPO WP 2014-2020 powinno być zapewnienie, że w województwie nie będą realizowane projekty szkodliwe dla środowiska przyrodniczego, które nie były poddane należycie przeprowadzonej ocenie oddziaływania na środowisko, w tym ocenie oddziaływania na obszary Natura 2000.

3

http://www.umwp.podkarpackie.pl/attachments/article/2634/Strategia%20Wojew%C3%B3dztwa%20Podkarpackiego_28.08.2013.pdf

Niezależnie od ochrony różnorodności biologicznej (bez konkurencji o wspólną alokację środków), obszarem, który powinien być w mocny sposób wspierany w ramach RPO WP 2014-2020, jest edukacja ekologiczna. Obok działań towarzyszących przedsięwzięciom z zakresu ochrony środowiska czy ochrony przyrody, niezbędne jest umożliwienie realizacji również samodzielnych kampanii edukacyjnych zwiększających świadomość ekologiczną społeczeństwa realizowanych przez organizacje pozarządowe. Jest to kluczowe, gdyż bez odpowiednich postaw i zachowań ludzi, sama realizacja projektów o charakterze inwestycyjnym nie zagwarantuje zadowalającego poziomu ochrony środowiska. Zasady finansowania projektów z zakresu edukacji ekologicznej powinny uwzględniać specyfikę organizacji pozarządowych jako najbardziej efektywnego realizatora tego typu działań. Zorganizowane przy wsparciu RPO 2007-2013 centra edukacji ekologicznej powinny w kolejnym okresie programowania służyć jako baza do prowadzenia konkretnych działań edukacyjnych.

Edukacja ekologiczna powinna być samodzielnym działaniem, finansowanym także ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, których znaczną częścią w okresie 2014-2020 dysponować będą samorządy wojewódzkie w ramach RPO. Możliwość ta wydaje się dostrzeżona w projekcie RPO WP 2014-2020, gdzie jednym ze wskaźników w działaniu 8.2 „Upowszechnienie uczenia się dorosłych” jest liczba osób objętych działaniami w zakresie edukacji ekologicznej. Kolejny projekt RPO WP 2014-2020 powinien zawierać mocniejsze uwzględnienie obszaru edukacji ekologicznej zarówno w osi priorytetowej „Czysta energia i środowisko”, jak i w osiach priorytetowych finansowanych z EFS.

Gospodarka wodno-ściekowa, gospodarka odpadami

Wsparcie dla gospodarki wodno-ściekowej w ramach RPO WP 2014-2020 powinno uwzględniać najbardziej efektywne ekonomicznie i środowiskowo rozwiązania, dostosowane do specyfiki danego obszaru. Przykładowo, w słabo zaludnionych miejscach bardziej opłacalne niż rozbudowa sieci kanalizacyjnej może być wsparcie dla budowy przydomowych oczyszczalni ścieków.

W zakresie gospodarki odpadami, przestrzegana powinna być unijna hierarchia postępowania z odpadami, gdzie na pierwszy plan wysuwa się zapobieganie powstawaniu odpadów, ich ponowne wykorzystanie i przygotowanie do recyklingu zgodnie z zasadą 3R – *reduce, reuse, recycle*. Hierarchia ta musi znaleźć odzwierciedlenie nie tylko w tekście RPO WP 2014-2020, ale również w alokacji funduszy na poszczególne rodzaje projektów. Nie sposób również nie wspomnieć w tym miejscu o kluczowej roli edukacji ekologicznej, gdyż bez kształtowania odpowiednich nawyków społecznych nie ma szans na zmniejszenie ilości powstających odpadów czy znaczące podniesienie poziomu recyklingu.

Zrównoważony transport

Zadaniem RPO WP 2014-2020 powinno być takie finansowanie sektora transportu, które doprowadzi do jego większego zrównoważenia, jeśli chodzi o podział zadań przewozowych pomiędzy poszczególne gałęzie transportu oraz oddziaływanie na środowisko. W ostatnich dwóch dekadach mieliśmy do czynienia z bezprecedensowym spadkiem udziału kolei w przewozach zarówno

pasażerów, jak i towarów w Polsce. Aby trend ten mógł być powstrzymany, kolej musi być o wiele bardziej konkurencyjna, czego kluczowym elementem jest stan infrastruktury kolejowej.

W ramach RPO WP 2014-2020 należy zapewnić finansowanie dla rewitalizacji i modernizacji najważniejszych dla regionu linii kolejowych, które nie będą objęte wsparciem z poziomu krajowego. Szczególną uwagę należy poświęcić liniom kolejowym zapewniającym dojazdy pasażerskie do głównych miast, jak również w tereny atrakcyjne turystycznie. Równie istotne jest zapewnienie warunków dla funkcjonowania kolejowych przewozów towarowych. Mając na uwadze wysokie koszty zewnętrzne samochodowego transportu towarów (niszczenie nawierzchni dróg, zanieczyszczenie powietrza, hałas, kongestia, wypadki) powinien być to priorytet w skali kraju, ale również, w komplementarny sposób, działanie wspierane w ramach RPO WP 2014-2020.

Ogromne znaczenie dla zrównoważonego rozwoju regionu ma dobrze funkcjonujący transport na obszarach miejskich i podmiejskich. Działania dotyczące infrastruktury czy zakupu nowego taboru powinny być „obudowane” przez szereg działań miękkich, podnoszących atrakcyjność transportu publicznego jako alternatywy dla samochodu. Tylko w ten sposób inwestycje w transport miejski przyczynią się do ograniczenia emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń powietrza, pozwalając równocześnie na poprawę jakości życia w mieście i przestrzeni miejskiej. Katalog takich działań zawarto już w projekcie RPO WP 2014-2020 – typami projektów wymienionymi w działaniu 4.5 są: zakup/wymiana niskoemisyjnego taboru, budowa/przebudowa węzłów przesiadkowych oraz infrastruktury transportu publicznego, systemy zarządzania transportem publicznym, elementy „parkuj i jedź”, parkingi rowerowe, ograniczenie i uspokojenie ruchu samochodowego w centrach miast – inteligentne systemy transportu na terenie miast (ITS). Należy zapewnić wystarczającą alokację funduszy na wyżej wymienione działania, jak również zagwarantować kompleksowe (a nie punktowe) podejście do projektów dotyczących zrównoważonego transportu i mobilności miejskiej.

Doceniając znaczenie transportu drogowego dla rozwoju gospodarczego regionu, nie do przyjęcia jest sytuacja z okresu 2007-2013, w którym alokacja środków przeznaczonych na ekologiczne środki transportu była stopniowo uszczuplana na rzecz transportu drogowego. Z tego względu, godne rozważenia wydaje się wydzielenie odrębnej osi priorytetowej poświęconej czystemu transportowi miejskiemu oraz kolei. Ponadto, mocniejszego ujęcia wymaga w RPO WP 2014-2020 rozwój infrastruktury transportu rowerowego, obecnie potraktowany marginalnie.

Środki i działania dostępne dla organizacji pozarządowych

Organizacje pozarządowe powinny być traktowane jako równoprawny beneficjent funduszy europejskich w ramach RPO WP 2014-2020. NGO posiadają unikalną wiedzę i doświadczenie w obszarach takich jak ochrona przyrody czy edukacja ekologiczna i innych. Oferują ponadto realizację działań przy niższych kosztach administracyjnych niż instytucje publiczne. Nie oznacza to, że tego typu kosztów nie ponoszą – przeciwnie, niedostateczna możliwość finansowania kosztów zarządzania projektami często jest barierą uniemożliwiającą aplikowanie o środki. Nie należy zapominać, że mimo zaangażowania wolontariuszy i braku nastawienia na zysk, organizacje pozarządowe ponoszą całą

gamę kosztów związanych z realizacją projektów europejskich, począwszy od tak podstawowych jak wynagrodzenia pracowników czy wynajem biura.

Spośród kluczowych rozwiązań o charakterze finansowym dla organizacji pozarządowych jako beneficjentów środków europejskich, które powinny zostać wprowadzone w ramach RPO WP 2014-2020 należy wymienić:

- umożliwienie prefinansowania (zaliczkowania) projektów,
- zapewnienie systemowego (niemal automatycznego) dofinansowania wkładu własnego ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- dopuszczanie większej różnorodności źródeł i form zapewnienia wkładu własnego do projektów,
- unikanie poddawania organizacji pozarządowych bardziej rygorystycznym wymogom formalnym niż tym, które dotyczą pozostałych beneficjentów Programu (np. konieczność przedstawiania różnego typu zaświadczeń),
- zapewnienie bezpłatnego i łatwo dostępnego doradztwa w przygotowaniu i rozliczaniu projektów, w tym umożliwienie wstępnej konsultacji przygotowywanych wniosków o płatność,
- szybsze rozliczanie projektów, co pozwoli uniknąć trudności z utrzymaniem płynności finansowej przez organizacje pozarządowe.

Istotną kwestią jest ponadto zapewnienie jawności i obiektywności procedur konkursowych, w tym publikację wyników oceny formalnej i merytorycznej wraz ze szczegółową punktacją. Wymogi przejrzystości muszą dotyczyć w równym stopniu naboru ekspertów oceniających wnioski o dofinansowanie.

Podsumowanie

Doświadczenia z okresu 2007-2013 pokazują, że mimo deklaratywnego uwzględnienia zasady zrównoważonego rozwoju w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podkarpackiego, nie była ona traktowana z należytą wagą. Zbyt niskie alokacje funduszy w kluczowych obszarach tj. efektywność energetyczna, OZE, ochrona przyrody, edukacja ekologiczna czy zrównoważony transport, liczne przesunięcia środków w trakcie okresu programowania, jak również niekorzystne zasady aplikowania o środki spowodowały, że Program nie wykorzystał swojego potencjału w

zakresie wspierania zrównoważonego rozwoju regionu. W związku z trwającymi wciąż pracami nad RPO WP 2014-2020 istnieje możliwość uniknięcia podobnych błędów w nowym okresie budżetowym.

Zawarte w niniejszym stanowisku rekomendacje stanowią punkt wyjścia do dalszej dyskusji nad kształtem RPO WP 2014-2020. Liczymy na możliwość aktywnego włączenia pozarządowych organizacji ekologicznych w prace nad ostateczną wersją Programu oraz dokumentami pomocniczymi, jak również udziału w pracach Komitetu Monitorującego wdrażanie przedmiotowego Programu.

Autor: Monika Matus

Lista organizacji popierających stanowisko:

1. Katarzyna Ruszała, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie EKOSKOP, ul. Strzelnicza 15/9, 35-103 Rzeszów
2. Radosław Michalski, Prezes Zarządu, Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze, Leszczawa Dolna 16, 37-740 Bircza
3. Andrzej Łopata, Prezes Zarządu, Fundacja „Tradycyjna Zagroda”, Manasterz 203, 37-220 Kańczuga
4. Magdalena Dul-Komosińska, Dyrektor Naczelny Zarządu, Fundacja WWF Polska, ul. Wiśniowa 38, 02-520 Warszawa
5. Marcin Stoczkiewicz, Członek Zarządu, Fundacja ClientEarth Poland, Al. Ujazdowskie 39/4, 00-540 Warszawa
6. Robert Cyglicki, Dyrektor Programowy, Fundacja Greenpeace Polska, ul. Lirowa 13, 02-387 Warszawa
7. Radosław Ślusarczyk, Prezes, Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, ul. Jasna 17, 43-360 Bystra
8. Radosław Gawlik, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA, ul. Białoskórnicza 26, 50-134 Wrocław
9. Piotr Rymarowicz, Prezes, Towarzystwo na rzecz Ziemi, ul. Leszczyńskiej 7, 32-600 Oświęcim
10. Dominik Sudoł, Członek Zarządu, Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa, ul. Miłosna 1 82 -500 Kwidzyn
11. Joanna Mieszkowicz, Prezeska, Fundacja Aeris Futuro, Krowoderska 11/8, 31-141 Kraków
12. Jacek Engel, Prezes Zarządu, Fundacja Greenmind, ul. Kaleńska 7/33, 04-367 Warszawa
13. Tomasz Włoszczowski, Prezes Zarządu, Społeczny Instytut Ekologiczny, ul. Raszyńska 32/44, 02-026 Warszawa
14. Zbigniew Szcześniak, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Tilia, ul. Przysiecka 13, 87-100 Toruń
15. Piotr Znaniński, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-group”, ul. Ciepła 19a, 15-472 Białystok
16. Krzysztof Smolnicki, Prezes Zarządu, Fundacja Ekorozwoju FER, ul. Białoskórnicza 26, 50-132 Wrocław
17. Krzysztof Gorczyca, Prezes Zarządu, Towarzystwo dla Natury i Człowieka, ul. Głęboka 8a, 20-612 Lublin
18. Jakub Szumin, Prezes Zarządu, Federacja Zielonych Gaja, ul. 5 Lipca 45, 70-374 Szczecin
19. Karolina Baranowska, Wiceprezeska Zarządu, Stowarzyszenie Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, ul. Zielona 27, 90-602 Łódź

20. Joanna Furmaga, Prezeska Zarządu, Związek Stowarzyszeń 'Polska Zielona Sieć', ul.
Sławkowska 12, 31-014 Kraków